

**Міністерство науки і освіти України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Чернігівський національний технологічний університет
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди**

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

**Збірник наукових праць
IX Всеукраїнської науково-практичної конференції
27-28 вересня 2019 року**

Чернігів-2019

Голова оргкомітету – Шкарлет Сергій Миколайович, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чернігівського національного технологічного університету

Співголова оргкомітету – Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Заступник голови оргкомітету – Маргасова Вікторія Геннадіївна, доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, проректор з наукової роботи Чернігівського національного технологічного університету

Заступник голови оргкомітету – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Відповідальний секретар, координатор конференції – Зайцев Володимир Олексійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичної реабілітації Чернігівського національного технологічного університету

Члени оргкомітету:

Бережна Таміла Іванівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, заслужений працівник народної освіти України, професор кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Гончаренко Марія Степанівна, доктор біологічних наук, професор, професор кафедри валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, голова Всеукраїнської громадської організації «Асоціація валеологів України»;

Завалевський Юрій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, в.о. директора Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України;

Остапенко Людмила Анатоліївна, кандидат юридичних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету;

Левицька Надія Сергіївна, кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації Чернігівського національного технологічного університету

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Чернігівського національного технологічного університету,
протокол № 8 від 02.10.2019 року*

П 24 **Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць IX Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогіка здоров'я» (м. Чернігів, 27-28 вересня 2019 р.).** – Чернігів, 2019. – 392 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті теоретико-методологічні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Шукатка О.В. Формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей в університетах	232
Щербак Н.І., Мулявіна Є.В. Визначення стану опорно-рухового апарату учнів загальноосвітньої школи	234
Щербак І.М., Кічка Д.В. Шляхи формування репродуктивного здоров'я молоді	236
Щербак І.М., Сєкіна Н.Д., Смілянська О.О. Організаційно-педагогічні здоров'язбережувальні технології на уроках китайської мови	239
Щербак І.М., Шевченко А.С., Грєсєва Г.Ю. Стрес та його вплив на організм людини	243
Saturska H., Panchyshyn N., Petrashyk Y., Terenda N., Romanjuk L., Lytvynova O., Romanjuk N., Smirnova V., Slobodian N., Lishtaba L. Sustainable development principles and their implementation into the education process of public health masters	246
Shcherbak I.M., Perlova S.D., Kopylova D.A., Koval K.O. Influence of the healthy way of life on efficiency in studies	247

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Балим О.А., Телих О.А., Балим В.Г. Корекційно-реабілітаційна робота по забезпеченню соціалізації та зміцненню здоров'я дитини з порушенням інтелекту	250
Батраченко Д.В. Особливості розвитку сюжетно-рольової гри у дітей із ЗНМ	254
Бережна В.С. Вплив ігрової діяльності дітей із ТПМНА міжособистісну взаємодію як основний чинник розвитку дитини дошкільного віку	257
Бондар В.І., Золотоверх В.В. Освітня інтеграція дітей з особливостями інтелектуального розвитку: пошуки і перспективи	259
Бондаренко А.О. Особливості навчання дітей дошкільного віку розповіді за серією сюжетних картинок	263
Бондаренко Ю.А. Корекційний вплив музичної діяльності на розвиток особистості дошкільника зі зниженим зором	266
Бровченко А.К., Шаповалова В.О., Шаповалов В.В. Підґрунтя та проблеми медико-психологічного та юридичного супроводу в інклюзивній освіті	268
Білик К.В. Сучасні аспекти особливостей розвитку та сюжетно-рольової гри у дітей із загальним недорозвиненням мовлення	273
Голуб Н.М., Перлова В.В. Підготовка майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	275
Зверєва С.М. Фонематичні процеси як основа формування звуковимови	278
Іонова О.М., Партола В.В. Інклюзивна освіта молодших школярів: антропософсько-орієнтований підхід	281
Казачінер О.С. Розвиток інклюзивної компетентності вчителів мов і літератури у системі післядипломної освіти	285
Калашникова О.О. Формування фонематичних процесів у дітей дошкільного віку	288
Коваленко В.Є. Взаємодія шкільного та позашкільного освітнього середовища в інклюзивному навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями	290
Лавренко Ю.К. Особливості діалогічного мовлення дітей дошкільного віку	293
Петрищева К.В., Шах М.О. Логоказка як метод розвитку артикуляційної моторики у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення	295
Прокопенко І.Ф., Рябченко О.Л., Бойчук Ю.Д., Мірошніченко О.М. Професор Іван Панасович Соколянський: харківський період життя і діяльності	298

ФОРМУВАННЯ ФОНЕМАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема формування фонематичних процесів у дітей дошкільного віку із порушенням мовлення є однією з головних у логопедії. Вона охоплює виховання культури мовленнєвого слуху, вироблення умінь розпізнавати певний звук у слові, навчання аналізувати звуковий склад слова та вироблення узагальнювальних уявлень про диференціальні ознаки фонем.

Уперше про необхідність використання попередніх звукових вправ у методиці навчання читання наголошував К. Д. Ушинський. Автор звукового методу вважав необхідним розвивати мовленнєвий слух у дітей. Дослідженнями науковців Р. Лалаєвої, Р. Левіної, Н. Нікашиної, Г. Каше, Л. Спірової, Г. Чиркіної, М. Савченко та ін. доведено, що головною умовою успішного виправлення мовленнєвих порушень неодмінно є розвиток сприйняття звуків мовлення.

До фонематичних процесів відносять наступні поняття:

Фонематичний слух – тонкий диференційований слух, що дає змогу розрізняти фонemi різного тембрового забарвлення.

Фонематичне сприймання – це процес упізнавання та розрізнення мовних звуків. Саме завдяки слуховому сприйманню звукової відмінності різних слів вони диференціюються за своїм значенням, однак при цьому не поділяються на складові частини й процес виокремлення певних звуків не відбувається.

Фонематичні уявлення – здатність сприймати кожний мовний звук у різних варіантах його звучання, що забезпечує правильне використання звуків для розрізнення значення слів.

Фонематичний аналіз і синтез – розумові операції, завдяки яким зі слова виокремлюються певні звуки або, навпаки, певні мовні звуки поєднуються у слова.

Робота з розвитку фонематичних процесів у дітей має два етапи: підготовчий та основний.

На підготовчому етапі основними завданнями є: 1) розвиток у дитини слухової уваги на основі сприймання немовленнєвих звуків та звуконаслідувань; 2) формування вміння слухати, впізнавати, запам'ятовувати слова, речення; 3) розвиток фонематичного слуху, слухової пам'яті, фізіологічного та мовленнєвого дихання; 4) формування вміння моделювати голос за силою, висотою, тембром.

На основному етапі головним є розвиток фонематичного сприймання, аналізу і синтезу. Так, робота з розвитку фонематичного сприймання враховує подальший розвиток слухових операцій (уваги,

пам'яті), слухового контролю і передбачає: 1) навчання виконувати дії за словесними інструкціями; 2) формування вміння розрізняти склади та слова (слова-пароніми), що відрізняються одним звуком; 3) виділяти заданий звук серед інших звуків у складах, словах, реченнях; 4) утворювати склади з певним звуком.

Щоб успішно оволодіти фонематичним аналізом, у дитини має бути добре сформоване фонематичне сприймання.

Навички фонематичного аналізу також формуються у певній послідовності: 1) виділення першого голосного у слові (наголошеного); 2) виділення приголосного звука у слові: спочатку зімкнені звуки слід виділяти лише в кінці слова, наприклад: мак, кіт; щілинні – на початку слова, наприклад: сом, шапка; виділення першого й останнього приголосного звука у слові; виділення приголосного звука всередині слова; 3) виділення голосного звука всередині та в кінці слова; 4) визначення місця певного звука у слові.

На початку оволодіння фонематичним аналізом для позначення використовуються фішки, що позначають голосні та приголосні (м'які, тверді) звуки.

Паралельно з формуванням навичок звукового аналізу проводиться робота з формування складового аналізу слова: спочатку аналізуються закриті склади (ат, от, ут); потім – відкриті (та, то, ту); далі – склади зі збігом приголосних: спочатку на початку складу (ста, бла, клу), потім – у кінці (лист, болт).

Тільки після вищезазначеного, дитину вчать виділяти приголосний звук усередині та в кінці слова.

Після проведеної кропіткої і довготривалої роботи формується навичка повного складового аналізу слова – визначення кількості та послідовності звуків та складів у ньому.

У формуванні навичок складового аналізу використовуються такі прийоми: плескання в долоні та стукання пальцями по твердій поверхні.

Одночасно із розвитком у дітей фонематичного аналізу відбувається й оволодіння процесами синтезу: поєднанням звуків у склади, складів – у слова, звуків – у слова.

Складнішою є робота з розвитку фонематичних уявлень, яка здійснюється на основі вже сформованих процесів сприймання, аналізу й синтезу. Зокрема, розвиток фонематичних уявлень сприяють ігри, мета яких – навчити дитину виділяти спільний звук у назвах запропонованих їй предметних малюнків чи іграшок, не промовляючи самі слова. Разом з тим це потребує достатньо сформованої звуковимови.

Література

1. Логопедія / за ред. проф. М.К. Шеремет. – К.: «Слово», 2010
2. Тищенко В.В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення // Теорія та практика сучасної логопедії. Вип. № 4 – К.: Актуальна освіта, 2007. – С. 3-18.
3. Хрестоматія з логопедії. Навч. посіб. / Шеремет М.К., Мартиненко І.В. – К.: КНТ, 2006.

4. Чевелева Н.А. Приёмы развития фонематического восприятия у дошкольников с нарушениями речи // Дефектология. - 1986. - № 5. С. 87-89.
5. Чиркина Т.В. Звуковая сторона речи детей // Дошкольное воспитание. – 1981. - № 6. 68-70.

Коваленко В.Є.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

ВЗАЄМОДІЯ ШКІЛЬНОГО ТА ПОЗАШКІЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Сьогодні в системі освіти України активно впроваджується інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами, яке є демократичним та високогуманним за своєю метою. В. Сухомлинський наголошував на тому, що не може існувати виховання особистості поза колективом, як не може бути колективу без особистостей. Діти з незворотними інтелектуальними порушеннями не повинні бути покинуті самі на себе, а розвиватися у таких же умовах, що й діти з нормальним розвитком [3].

Водночас, цілком погоджуючись з думкою В. Бондаря, зазначимо, що механічне переведення дітей з інтелектуальними порушеннями зі спеціальної школи до закладу загальної середньої освіти без необхідного нормативно-правового, навчально-методичного та кадрового забезпечення може призвести до невдач, викликати зневіру батьків і громадськості в доцільності спільного навчання дітей з різними освітніми можливостями та потребами [1].

В Україні окремі аспекти проблеми інклюзивного навчання досліджують Ю. Бистрова, Ю. Бойчук, В. Бондар, А. Колупаєва, В. Синьов, Н. Софій, М. Шеремет, В. Тарасун, О. Таранченко, А. Шевцов та ін. Більшість учених вказують на необхідність упровадження нових форм освіти, взаємодії шкільного та позашкільного освітнього середовища в інклюзивному навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями, які б сприяли інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у суспільство. Науковці зазначають, що українською важливо створити не лише інклюзивне середовище у школі, але й інклюзивний освітній простір, який забезпечить високий рівень взаємодії дітей з різними освітніми та психофізичними можливостями й потребами у процесі групової діяльності та їх соціалізації, створить умови для надання комплексної психологічної, педагогічної, соціальної підтримки дітям з інтелектуальними порушеннями.

В. Сухомлинський доречно зауважував, що колектив може стати виховним середовищем тільки в тому разі, коли він створюється під час спілкування і спільної діяльності, яка дає кожному радість і насолоду, розвиває його інтереси і здібності, коли є освічений педагог, який любить дітей та створює «ситуацію успіху» для кожного учня [3], адже діяльність